IN DIE HOOGGEREGSHOF VAN SUID-AFRIKA

(TRANSVAALSE PROVINSIALE AFDELING)

A

SAAKNOMMER: CC 482/85

PRETORIA

1988-06-21

DIE STAAT teen: PATRICK MABUYA BALEKA EN 21 ANDER

VOOR: SY EDELE REGTER VAN DIJKHORST EN ASSESSOR : MNR. W.F. KRUGEL

NAMENS DIE STAAT:
ADV. P.B. JACOBS
ADV. P. FICK
ADV. W. HANEKOM

NAMENS DIE VERDEDIGING:
ADV. A. CHASKALSON
ADV. G. BIZOS
ADV. K. TIP
ADV. Z.M. YACOOB
ADV. G.J. MARCUS

TOLK: MNR. B.S.N. SKOSANA

KLAGTE: (SIEN AKTE VAN BESKULDIGING)

PLEIT: AL DIE BESKULDIGDES: ONSKULDIG

KONTRAKTEURS: LUBBE OPNAMES

VOLUME 423

(Bladsye 24 743 - 24 797)

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

COURT RESUMES ON 21 JUNE 1988.

MOJANE MATCH LETSELE: d.s.s. (Through Interpreter)

COURT: Mr Bizos before you start I would like to ask the witness certain geographical questions please.

MR BIZOS: My lord may I at the outset say to your lordship that I am informed from persons who know that what he gave your lordship yesterday is a mirror image. I did not want to discuss it with him but it is a mirror image of the reality, in relation to the centre of the place. So I do not know whether your lordship, I have this information from a person who knows the area, who saw the point. I do not know if your lordship wants to take it further with the witness. I thought that I would disclose it to your lordship but ...

COURT: Yes, now I do not know what to do because I have made a point no. 9 on my exhibit and I have got the street name on it and so on and if that is incorrect where do we land up?

MR BIZOS: I do not know. But I can only say that once we, we made a point of, we made a point on our map and when a person who knows Bophelong well saw it he said no it is precisely, almost precisely on the other side.

COURT: Well I will wait then until you have had some cross-examination and see where we land up.

MR BIZOS: I just thought I would disclose that but for the rest I ...

COURT: Well go ahead Mr Bizos.

MR BIZOS: No, if your lordship wants any geography, other geography than that ...

COURT: No I wanted to ask other geography but if I am going to get further mirror images where do I land up?

MR BIZOS: I do not know. I thought I would disclose that

because/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

because I was told by a person who knows that that is the position.

COURT: Well in any event knowing it I have to clear up the exhibit, so, Mr Letsele will you please have a look at my exhibit. If you look at the exhibit you will see a red line. -- Yes.

That line is the main road, if I have it correct. It runs from east to west. And then it turns south. -- Yes.

Do you agree with that? -- Yes.

It is the main road into Bophelong. -- Yes.

And where it turns south there is a number 5. That is where the beerhall is. -- Yes I agree with that.

You spoke, well I would like to ask you apart from the beerhall is there also a liquor store? -- Yes this is on the same spot where you find the beerhall.

Yes. Now you put the shebeen in Tsolo Street, which I have written in there and your shebeen is no. 9. -- Yes that is correct but I have this problem. I do not understand this photo well. I only know the name of the street, which one of the streets is the name of the street and here it is a bit difficult to see exactly which one is it.

Well I took some trouble to show you where the beerhall was yesterday and where the administrative block is. Do you not understand it? And the red line is the bus route. -- Yes.

And the shebeen, if you are correct, is to the west of the office block, of the administrative offices? -- Yes it is on the western side.

Yes. Well now how many streets to the west of the bus route which runs to the administrative block? We have it one, two streets, the third street actually. -- After having

turned/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

turned left, that is at the beerhall going down, you count the streets. The fourth street of those running across that street, that is starting from the main road of the buses to your right.

Is what? -- You count the streets, in the fourth street after having turned left is Mafolo Street. Then you walk along Mafolo Street to your right after having turned right. Then the first block there somewhere at that point is where you find the shebeen.

Yes well I am not certain now. Do you know where Councillor Ramakhule lives? -- Yes.

Now will you look at the map. Point 4 is where he lives. -- Yes I see.

And its number is 618 Bophelong. -- Yes.

Now, and you see the number 9 which I have inserted there and that is the shebeen. Is it correctly placed or incorrectly placed? -- No it is incorrect.

Yes. Why? -- The correct position would have been then that you go further down, that is below your 4 is where you will find the shebeen because Ramagula's house is the one which is direct opposite the offices. So going down the next street is Mafolo, is further down, that is where you find the shebeen.

Bur now do you know Mqina's house, no I am sorry, Mpulenyane's house, 118 Bophelong? -- Yes.

That is no. 2? -- Yes.

Now can you now place the shebeen? -- Where I have the pin now according to the directions is where the shebeen is. It is the second house from the corner.

Yes, can you see your own house? -- Yes it is further down. You see the school there, in the vicinity of the

school,/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

school, the same street of the ...

Here is another pin. Put it into your house. -- That is where I have the pin.

Yes now are you sure this time? So that we do not have a mess again. -- Yes yesterday I did not understand this photo well, to see the map on the photo but now I am clear about the position. The other mark which was indicated as Tsolo Street yesterday is incorrect. Tsolo Street is where I have the pin now.

Yes Tsolo Street has now been corrected. So has no. 9. the 9 has now been placed where it should be according to the witness' latest evidence and no. 10 on this map is the house of the witness Letsele. If you make as many mistakes with your plumbing as you make with my maps you will be out of a job soon. -- With plumbing you see the place you are working on, not like the photos here.

Yes. But your mistake here is more serious. Now we have not finished with you yet. You told me yesterday you went to the house of a friend from your house. Now where is that house of the friend? -- It is just the other street, not in the same street with that one.

It is not in Tsolo Street? -- No.

Is it to the west or to the east of Tsolo Street? -- West.

One street west of Tsolo Street? -- Yes the very first street on the western side of Tsolo.

That is in your own street? -- Yes.

How many houses away from you? -- You pass the first block, in fact the second block of the houses there.

So is it in the next block past one street? -- The houses there are doubles which are blocks. So I am staying in one

block/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

block, so you pass the first block. In the second block of the two house which are doubles is where my friend is.

It is on the corner? -- Yes.

Yes, thank you. Very near enough. Thank you Mr Bizos.

FURTHER EXAMINATION BY MR BIZOS: You were asked to take Reuben Thwala to the van and you told us you took him to the van and that although he was breathing he was not talking? -- Yes.

Were there any people around or near the van that you were asked to put Reuben Thwala into? -- Yes.

How many? -- About five or six.

Were they near the van or some distance away? -- They were some distance away from the van.

Did they do anything or say anything? -- They said something, yes.

What? -- What they said was "Thwala is dead. We are going to get them."

And what did they do, did they do anything? -- I got into the van as well. The van drove off with us to the beerhall. At the beerhall I had to take him off, that is off from the van and the two of us had to remain there. What happened is that when we drove to the beerhall, on arrival there other vans were already parked there. When we came I was told to take Thwala out of the back of the van which I did, and I was instructed to place him next to the van which van is the one which brought us there. So I had to stand next to him while he was on the ground.

How many police vehicles were there at the beerhall at this stage? -- Our vehicle was the sixth one. There were five there.

And how many police officers were there at that stage?

-- I/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

-- I did not count how many police officers were there. All I can say is that immediately when I placed him on the ground the police surrounded him lying on the ground there and I was standing aside with a black policeman.

Were there police officers that were around Reuben Thwala on the ground, were they saying anything, could you hear anything that they said? -- I could hear some mumbling but I could not hear exactly what they were saying.

You say that you were with a black policeman. Did you consider yourself a free person or under arrest at this stage? -- I considered myself to have been arrested.

Were you told why or what you were supposed to have done to be arrested? -- No I was not told.

And at what time would you say you arrived with the late Reuben Thwala at the beerhall? -- I cannot recall what time it was. All I can tell the court it was already dark and at that time I was also confused myself. I cannot even given an estimation.

How long did you wait there at the beerhall? -- About an hour. After which I was instructed to get into a Landrover. We drove around in that Landrover through the township.

For how long did you remain in that Landrover driving through the township? -- I cannot remember for how long but what I can say it was in the early hours of the morning, I think at about 04h00 or 05h00 is when I was taken to the police station.

Right. Now and whilst you were driving around the township during the night of the 2nd and the early morning of the 3rd what was happening in the township? -- What I noticed there was that there were tyres which were burning in the streets

and/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

and some other dirt which was thrown in the streets, causing obstructions for vehicles not to pass. Even some ash heaps were also in the street.

Did you see any people in the streets whilst you were driving around the township at night? -- Yes I did. Seeing them from far. Not very far but far from me.

Yes. And what were they doing, saying in the street during the night? -- They were standing next to the fire where the tyres were burning and uttering the following words saying "Thwala is dead. We are going to get them". Each time the police van approached them then they ran away.

Did you hear any of them saying who they were going to get? -- No they did not say who it was that they were going to get except to say "Thwala is dead. We are going to get them".

ASSESSOR (MR KRUGEL): Yes and Mr Bizos just by way of clarification when you started your evidence this morning you also spoke about people who said "Thwala is dead. We are going to get them". Those were not police officers were they? -- No they were not police.

Other people standing near the police vehicle? -- Yes other people just standing around there.

Yes, thank you.

MR BIZOS: Were they young people or old people that were saying this, on both occasions when they said that they were going to get them? Were they young people or old people? -- No they were young people.

COURT: Young means how old? -- From about 20, 19 and upwards. About say to my age.

You are 29? -- No not agewise, but what I mean in my age is the height and the body build of my size.

Yes,/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Yes, you are well built? -- I am alright.

MR BIZOS: Yes. Now when you got to the police station what happened to you? -- I was taken into the police station where I found that there was a lot of people, including schoolchildren.

COURT: Where is this police station, in Vanderbijl? -- Yes.

There is no police station in Bophelong? -- No it was in town.

Yes, thank you. -- The Civic Centre, right in Vanderbijlpark.

MR BIZOS: You say you found people there including schoolchildren? -- Yes.

Yes, and what happened then? -- We were kept there for some time. At about 06h00 we were told to move into a cell without having been told for instance myself what the reason, what wrong have I done, why am I being taken into that cell.

For how long did you remain in that cell? -- For a week. I was kept there for a week. I was only released on a Monday.

Were you alone in this cell? -- No.

Who else was there? -- The people I found there were put in the same cell with me.

And were any charges ever brought against you? -- No.

Thank you my lord, no further questions.

KRUISONDERVRAGING DEUR MNR FICK: Dankie edele. U sê vir die hof dat u het gehoor van soos u dit noem, 'n "civic". Is dit die Vaal "civic association"? -- Ja, ek het gehoor dat dit so genoem word.

Het dit bestaan daar in Bophelong? -- Ek het dit nog nie daar gesien nie.

Nee maar daar waar jy gehoor het van die "Vaal Civic Association" is dit waar - het jy van hulle in Bophelong

gehoor / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

gehoor? -- Ja.

Weet jy of hulle vergaderings gehou het daar in Bophelong? -- Nee, ek weet nie.

Ken u vir Bonani Mafa? -- Nee.

Watse griewe het die gemeenskap gehad in 1984? -- Ek het gehoor hulle praat van die huur.

Was dit die enigste grief? -- Ja.

Nou wat het hulle van die huur gesê? -- Wat hulle gesê het is dat die huurgeld verminder sal word en nog 'n ding, ons het die loseerderspermit betaal asook die elektrisiteit en die huurgeld was nie altyd dieselfde bedrag gewees nie. Party kere hoog, party kere laer as wat 'n mens vroeër betaal het.

Nou u het vir die hof gesê u het gehoor van vergaderings en u het gehoor in Augustus 1984 van 'n sekere vergadering wat die raadslede byeengeroep het? -- Dit was die eerste vergadering, ja.

Dit was die vergadering wat gehou was op 29 Augustus 1984, die einde van Augustus? -- Ja.

Toe u die betrokke dag, het u verbygestap by die saal waar die vergadering gehou is? -- Ja.

U sê vir die hof u het op 'n stadium gesien daar staan 'n klomp mense buite die saal, hulle wag vir die vergadering om te begin en op 'n later stadium sê u vir die hof u het weggehardloop na daar sekere skote geskiet is. Nou wil ek weet vandat u die mense gestaan en wag het vir die vergadering tot u weggehardloop het hoe lank was dit? -- Wat gebeur het is dat op pad huis toe sien ek hierdie mense wat daarbuite staan en wag vir die vergadering om 'n aanvang te neem. Dié wag nog buite, die deure is nog toe. As gevolg daarvan

het / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

het ek toe besluit om te staan en kyk wat gebeure. Ek was nie by die klomp wat gewag het om by die vergadering in te gaan nie, ek was eenkant van hulle af in die straat. Terwyl ek nog staan en kyk om te sien wat gaan gebeur hoor ek die skote wat gevuur word en na die skote, terwyl die deure nog toe was het ek toe weggehardloop. Dit was nog donker gewees want my skatting van tyd was om en by 18h00/19h00 se kant toe, toe ek nog daar gestaan en wag het.

HOF: Het die saal dubbele deure? -- Dit is dubbele swaai-deure. Dit is twee aan weerskante.

Twee aan weerskante? -- Ja, twee aan weerskante en dan een aan die agterkant.

En kon u die deure sien of van die deure sien? -- Ja, vanwaar ek gestaan het.

Ja, dankie.

MNR FICK: En die mense was rustig wat daar gestaan het soos mense wat wag vir 'n vergadering? -- Ja.

En terwyl hulle nog so almal buite staan en die deure wat u gesien het wat toe is, toe kom die polisie? -- Nee, terwyl ek daar gestaan het het die polisie daar rondom daardie plek gepatrolleer.

Met voertuie gery? -- Met voertuie, ja.

In die strate rondom die saal? -- Nie net daardie gebied nie, daar was meer as een voertuie. Die voertuie, van hulle het weggery tot om by die kantore weer daar 'n draai te gaan maak en weer terug te keer na die saal toe.

En hierdie polisievoertuie wat so ry, dit is uit hulle terwyl die voertuie ry dat die polisie skiet? -- Ja, kyk die voertuie het sydeure en die mense het met die vuurwapens in die rigting van die saal geskiet.

HOF / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

HOF: In die ry? -- Ja, die voertuie het toe op daardie stadium baie stadig gery toe die skote gevuur was. So toe die skote gevuur word na die mense se getal meer geword het, het die mense toe begin weghardloop.

MNR FICK: Nou die skietery, was dit na die saal waar die mense, of na die mense wat daar by die saal gestaan en wag het? -- Ek kan nie sê of dit na hulle gemik was, edele, maar in daardie rigting word dit geskiet.

En die vuurwapens wat gebruik was, was dit kort rewolwers, pistole of was dit lang gewere? -- Dit was die lang groottes wat gebruik word vir die rubberkoeëls of traangas.

En die skote wat geskiet is, het jy gesien dat daar wel traangas geskiet is? -- Ja, ek het die traangas gesien. Ek het dit eintlik ook geruik. Mense wat geaffekteer was het daar met toe oë gehardloop met hande voor die gesig en neus en van die mense wat geaffekteer was, het tot geval daar.

Nou kyk as traanrook skiet dan val die goed tog op 'n plek en dan gee hy rook daar. Het hierdie rook getrek daar by die mense wat by die saal gewag het vir die vergadering om te begin? -- Ja, ek het dit gesien. Ek kan net nie met sekerheid sê waar hierdie kannetjie te lande gekom het ôf by die deur ôf in die nabyheid van die deur of waar presies nie. Wat ek wel vir die hof kan sê is dat dit wel geskiet was en dit het daar geval en toe die rook het daar begin.

By die mense begin? -- Toe die skietery plaasgevind het vir die eerste keer die deure van die saal was al oop gewees. So om daardie rede sê ek, ek kan nie sê of hierdie kannetjie binne-in die saal deur die oop deur te lande gekom het of buite nie, maar dit was in die nabyheid van die oop deure gewees.

Was / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Was dit net een kannetjie traanrook wat jy gesien het? -- Nee, ek het nie net een kannetjie gesien nie. Dit is nie net een persoon wat geskiet het nie, die skietery het plaasgevind van verskillende rigtings af vanuit die bewegende voertuie as gevolg waarvan toe mense uit die perseel uit gevlug het.

HOF: Kan ek nou net duidelikheid kry van u? Het hierdie hele gebeure plaasgevind toe die vergadering begin het? -- Die skietery het begin voor die vergadering 'n aanvang geneem het.

MNR FICK: En sê vir die hof, het jy behalwe nou hierdie bewegende voertuie wat daar in die strate rondgery het in die omgewing van die saal, enige polisie gesien op die perseel van die saal?

HOF: Kan ek net vasstel, het die saal 'n afgekampte perseel of is dit oop na die straat toe? -- Nee, dit is net 'n oop plek daar, daar is nie 'n omheining nie.

MNR FICK: Het jy dan enige polisie op daardie oop terrein gesien waar die saal geleë is, die perseel van die saal? -- Die enigste polisie wat ek gesien het is dié wat met voertuie daar gery het.

En jy sê vir die hof die saal se deure was oop gewees op die stadium toe die traanrook geskiet was? Nou was die ligte van die saal aan al of was dit nog donker in die saal? -- Nee, die ligte was nog nie aan gewees nie. Hulle het seker gewag nog dat die ligte aangeskakel word.

Meneer, ek wil aan u stel u is besig om 'n blatante klomp leuens hier vir die hof te kom vertel oor wat daar gebeur het by dié vergadering. -- Dit is nie so nie.

U fabriseer u eie storie oor wat daar sou gebeur het.

Dit / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

-- Dit is nie so nie.

Jy sien beide die staat en die verdediging stry oor baie goed in hierdie hof maar oor een ding stry hulle nie en dit is dat op daardie dag is daar ʼn vergadering gehou.

ASSESSOR: As u sê dag dan bedoel u aand?

MNR FICK: Die aand van 29 Augustus by die saal. -- Ekself was nie in daardie saal gewees nie. Wat ek gesien het is wat ek nou hier vir die hof vertel het.

Ek wil aan u stel meneer, daar was ʼn klipgooiery buite daardie saal gewees. -- Ek weet nie daarvan nie, edele. Soos ek sê onmiddellik na die skietery begin het, het ek toe weggekom van daardie plek af.

Ek wil aan u stel.. -- Of daar nou klippe gegooi was weet ek nie, maar nie terwyl ek teenwoordig was nie.

Het u raadslede gesien daar by die vergadering of die raadslede se voertuie? -- Nie by die saal nie. Ek weet nie of hulle die voertuie iewers gehad het maar daar by die saal nie.

Ek wil aan u stel die raadslede was aangeval en die polisie moes die raadslede begelei daar terwyl daar klippe gegooi is, om daar weg te kom by die vergadering. -- Nee, ek weet nie daarvan nie.

Meneer, dan sê u vir die hof u hardloop toe weg daar by die saal. -- Ja.

Het u nie weggehardloop omdat u deel was van die klipgooiers nie? -- Nee, onmiddellik toe die skietery begin het ek weggekom. Ek het nie eers gesien wie die klip opgetel het nie, ek weet nie eens van ʼn persoon wat ʼn klip opgetel het nie.

En waarheen hardloop u toe? -- Ek het huis toe

gehardloop / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

gehardloop, eers in die rigting van die kantore met daardie teerstraat af huis toe.

En het u vir die res van die nag in die huis gebly? -- Ek was na dit die hele tyd op die perseel by die huis, want op 'n latere stadium het ek na die TV-stel gaan kyk.

Nou was u van die eerstes wat daar weggehardloop het toe die traanrook geskiet is? -- Nee, ek is nie die heel eerste een nie.

Maar was u van die voorste klomp? -- Ja, daar was wel ander mense gewees toe ons weggehardloop het maar ek het nie getel hoeveel hulle was nie.

En wat het van die polisie geword nou nadat hulle die traanrook geskiet het daar by die saal? -- Ek weet nie wat van hulle geword het nie want onmiddellik toe hulle begin het om te skiet het ek gevlug. Wat toe later gebeur het agterna weet ek nie.

En hoe lank het u by u huis gestaan op die perseel voor u na die televisie gaan kyk het? -- Ek het vir 'n rukkie daarbuite die huis maar by die hek van die perseel gestaan. Ek hoor toe 'n geraas en skote wat afgegaan het en toe 'n geraas van mense. Ek het toe besluit dat dit niks sal help om daar te staan nie, ek kan nou nie weer verder uitgaan nie en toe besluit ek om na die TV-vertonings te gaan kyk. Ek is toe in die huis in.

U het nooit weer gesien wat aangaan daardie nag tot die volgende oggend nie? -- Ja, ek het nooit weer uitgegaan nie tot ek gaan slaap het. Die volgende dag, dit wil sê die Vrydag was die volgende dag.

En toe jy in jou hoofgetuienis vir die hof vertel het dat na daardie skietery by die saal was daar niks meer

rustig / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

rustig in daardie woongebied nie want die polisie jaag die mense, hulle skiet die mense in die strate, is dit alles 'n klomp blatante leuens gewees want jy het dit nooit gesien nie. Jy suig dit uit jou duim uit, net soos jou getuienis oor die vergadering. -- Wat ek sê is dat nadat die skote gevuur was het ek die handbewegings gesien van 'n persoon wat 'n hou gaan toedien - die getuie demonstreer wat hy gesien het. Ek het net 'n bewegende hand gesien soos ek nou demonstreer.

<u>HOF</u>: Van bo na onder met die voorarm soos iemand wat slaan met 'n stok. -- Dit is om daardie rede dat ek sê mense is ook geslaan.

<u>MNR FICK</u>: Was dit by die saal? -- Ja, dit is nog by die saal op die stadium wat die mense besig was om te vlug verby die voertuie van die polisie daar. Met die verbygaan van die mense het ek daardie bewegings opgemerk.

Toe jy netnou vir die hof gesê het pertinent toe ek u gevra het wat het die polisie gemaak nadat hulle geskiet het hoekom het u nie dit vir die hof vertel nie? -- Kyk, hier sien ek die polisie skiet en ek besluit toe om weg te hardloop na ek die beweging van die hande gesien het by die persone wat op die voertuie is. Terwyl ek weghardloop dit beteken nie dat ek al die tyd na vorentoe sal kyk nie. Ek sal af en toe omkyk om te sien wat gebeur agter my.

Kyk meneer, nog net een vraag hieroor. Jy sien, in jou hoofgetuienis is jy gevra na hierdie skietery: "When did the chasing start, how long after the shooting", toe sê jy: "Already after dusk, approximately 20h00 the same day". Dan word jy gevra: "Where?". Jy sê: "No, it was in the streets. The police chased the people in the township". -- Ja.

Nou / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Nou ek stel aan jou meneer, al die getuienis wat jy gegee het oor die polisie wat die mense sou gejaag het in die strate en sou geslaan het is vals. Jy het dit kom fabriseer, kom lieg vir die hof, man. -- Nee, dit is die waarheid, ek het dit met my oë gesien.

Die volgende dag was jy by die huis gewees of het jy êrens heengegaan? -- Ek is weg werk toe.

En het jy gewerk die heeldag? -- Ja, ek het gewerk tot om en by 16h30.

Nou het jy die volgende dag enige iets buitengewoon sien gebeur daar in Bophelong? -- Ja, op pad terug van die werk af het ek gesien wat daar in die lokasie gebeur het.

Wat? -- Wat ek opgemerk het is dat kinders sokker gespeel het in die straat en die polisie het toe daar opgedaag met sambokke. Ek weet nie, hulle het gemaak of hulle die kinders slaan en met die kinders gespeel het daar.

En dit was 'n lekker speletjie tussen die polisie en die kinders daar in die straat? -- Ja, ek sal dit liewerste so sê want dit is klein kinders wat daar gespeel het en die polisie het geen rede gehad om sulke klein kinders te be-seer nie.

Hulle het ook nie wat jy gesien het nie, man. -- Ja, want ek het net daar verbygestap. Ook nie by hulle nie, 'n endjie ver van hulle op pad van die werk af het ek dit opgemerk.

Nou dan wil ek by jou weet wie het vir jou vertel jy moet vir die hof kom sê die polisie het kinders geslaan? -- Ek het gesien wat die polisie gedoen het met die kinders daar. Dit is wat ek hier sê.

Antwoord die vraag. Wie het vir jou gesê jy moet kom

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

sê vir hierdie hof in jou hoofgetuienis die polisie het die kinders geslaan? -- In antwoord op u vraag van wat die volgende dag daar gebeur het in die lokasie het ek aan u verduidelik wat daar plaasgevind het, wat ek gesien het.

Jy wil nie die vraag antwoord nie. Wie het vir jou gesê jy moet in jou hoofgetuienis kom sê jy het gesien die kinders is geslaan deur die polisie? -- Niemand het nie. Ek antwoord net op u vraag waar u van my wil weet wat die volgende dag toe gebeur het en ek het u 'n antwoord gegee. U kan my nou nie verplig om iets te sê wat ek nie van weet nie.

Ek sal dit daar laat en betoog daaroor. Nou voor ons verdere moeite doen, sê nou net vir die hof, sommer nou al - jou getuienis oor wat gebeur het die aand van 2 September toe jy saam met hierdie Reuben Thwala sou gewees het, is dit die waarheid of het jy gelieg? -- Dit is die waarheid.

Ja, laat ons maar aangaan. Jy is laat die middag van 2 September is jy na 'n vriend toe. Wie is die vriend? -- Ophanyana.

Is dit sy naam? -- Ja.

Het hy 'n van? -- Ja.

Wat? -- Mathebula.

Nou is jou vriend saam met jou huis toe? -- Wie, Mathebula?

Ja. -- Ek het hom halfpad gevat op pad huis toe.

Nee wag nou, wag nou.

<u>HOF</u>: Het hy u halfpad gevat of het u hom halfpad gevat? -- Ek het hom halfpad gevat.

<u>MNR FICK</u>: Maar het hy by jou kom kuier? -- Nee, die posisie is so. Ek was op pad na sy huis toe, hy was ook op pad na my huis toe. So langs die pad het ons mekaar ontmoet. Ons

het / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

het dus daar gestaan en praat voor ek by sy huis gekom het.

So jy is nooit.. -- En voor hy by my huis gekom het.

So jy was nooit by sy huis nie? -- Nee.

Maar is hy nie saam met jou sjebeen toe nie? -- Nee.

En op die stadium wat jy en hy daar gestaan en praat het en toe jy later sjebeen toe is het jy enige polisie gesien? -- Nee.

Watter tyd van die aand is jy sjebeen toe? -- Om 19h00 of na 19h00 of eintlik na 19h30, om en by daar.

En by hierdie sjebeen het jy gaan drink? -- Ja.

En Reuben Thwala ook? -- Ek het hom daar gekry.

Ja, hy het ook daar gaan drink, man. -- Nee, ek weet nie of hy gaan drink het nie maar ek het hom daar gaan kry.

Dit is wat 'n mens normaalweg by 'n sjebeen gaan doen, jy gaan drink is dit reg? -- Nee.

Asseblief man, moenie oor sulke klein goedjies nou sukkel nie, man. Wat gaan maak mens by 'n sjebeen as jy nie gaan drink nie.

MR BIZOS: M'lord, with the greatest respect this badgering of calling the witness "man" over and over again and dismissing his answers with derision is not permissible cross-examination, with respect.

HOF: Ja, mnr Fick, u kan u maar inhou.

MNR FICK: Soos die hof behaag. Nou wat gaan maak mens by die sjebeen? -- My doel van gaan na hierdie sjebeen toe was om te gaan drink, maar met my aankoms daar vind ek hom sit met ander vriende van hom. Hy is 'n welbekende man en ek het hom nie gesien 'n glas met drank optel en drink nie. Dus om daardie rede sal ek nie sê dat hy daar gaan drink het nie want ek het hom nie gesien drink nie.

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Nou hoe laat tot of laat ek so vra, hoe laat was dit ongeveer toe julle nou die lawaai buite gehoor het? -- Dit was na 20h00.

En toe jy nou uitgegaan het toe jy die lawaai hoor, hoe ver het jy uit die sjebeen uitgegaan? Het jy heeltemal by die perseel uitgegaan of het jy tot by die deur gegaan en gestaan en kyk? -- Uit die huis tot by die hek van die perseel.

En Thwala ook? -- Ja, hy ook. Ons is mos 'n klomp, ons is baie wat by daardie sjebeen uitkom en gaan na die hek toe. Van die mense het sommer langs die omheiningsdraad gestaan wat grens aan die straat.

Nou sê vir my, het die hele sjebeen leeggeloop om te gaan kyk na hierdie lawaai? -- Ek weet nie wie almal agtergebly het nie want ek het nie gekyk of al die mense uitgekom het byvoorbeeld wat in die eetkamer of sitkamer of kombuis gesit het nie. Ek weet net van die mense wat saam met my daar uit was.

Maar was die perseel vol mense gewees wat daar gestaan en kyk het? -- Ongeveer 20. 19 of 20.

En die eienares van die sjebeen of eienaar van die sjebeen, het dié ook kom kyk? -- Ek het nie opgelet nie. Ek het nie opgelet of die dame ook uitgekom het nie want haar man is 'n sieklike persoon. Indien enige persoon sou uitgekom het van daardie sjebeen dit sou sy vrou gewees het, maar ek het haar nie gesien nie. Ek het nie opgelet nie.

K1445 <u>DIE HOF VERDAAG VIR TEE</u> / <u>DIE HOF HERVAT</u>

<u>MOJANE MATCH LETSELE</u>, nog onder eed (deur tolk)

<u>VERDERE KRUISONDERVRAGING DEUR MNR FICK</u>: U en ongeveer 19 of 20 ander mense staan nou daar op die perseel van die sjebeen en wat sien jy? -- Wat ek gesien het die polisie se

verbygaan / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

verbygaan daar, heen en weer gery in daardie straat.

Is dit al? -- Ja.

En toe? -- Na ek dit gesien het, op 'n later stadium hoor ek die skote wat afgaan en die polisie wat ek gesien het afgaan met Tsolo het toe teruggekom na die huis toe waar ons was by hierdie sjebeen.

HOF: Hulle ry toe weer terug met Tsolo? -- Ja, hulle het teruggery met Tsolo en tot by die huis gekom.

MNR FICK: Stop hulle toe daar? -- Terwyl ons daar staan sien ons die polisievoertuie terugkom na die rigting van die sjebeen. Ons het toe besluit om weg te hardloop omdat ons die indruk gekry het dat hulle miskien die geraas gehoor het vanaf die perseel van die sjebeen en hulle kom terug om ons te kom slaan. Om daardie rede het ons weggehardloop met die oog om in die huis in te gaan. Ons kom by die deur en die deur van die huis is toe en ons het toe verder weggehardloop.

Toe julle nou begin terughardloop na die huis, die deur van die huis toe.

HOF: Net 'n oomblik. Wat u bedoel met geraas by die sjebeen is dit die gewone lawaai van die sjebeen, van musiek en so of was dit 'n ander soort geraas gewees? -- Die musiek, edele van die draadloos af.

Ja?

MNR FICK: Nou kom die polisie teruggery in hulle voertuig. Nou hoe ver was die polisie van julle af toe julle besluit julle gaan terug in die sjebeen in? -- Ek skat ongeveer vanwaar ek staan na daardie waaier toe, edele.

HOF: Agt meter. Toe u begin hardloop of wat? -- Ja.

MNR FICK: En toe julle begin hardloop, daarna het die polisie eers kom stilhou? -- Ja.

Nou / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Nou hardloop julle na die deur toe en toe? -- Ons het toe besef dat die huis se deur toe was, toegemaak was deur die vroumens van die sjebeen. Op daardie stadium het ek opgemerk dat die polisie al orals daar was. Dit het vir my gelyk asof hulle die huis van die sjebeen wou omsingel het.

Nou julle betaal tog vir julle drank daar by die sjebeen is dit reg? -- Ja, ons koop dit.

Nou julle het niks verkeerd gedoen nie is dit reg? -- Ja ons was net besig om te drink, ons het niks verkeerd gedoen nie.

En daar sluit die vrou die deur van die sjebeen, sy wil nie hê julle moet terugkom nie? -- Ja.

En wat maak u toe? -- Ek en die vriend van my het toe besluit om by die perseel langsaan in te hardloop, dit wil sê deur die draad te klim om by daardie perseel in te kom. Ons was gevolg deur twee polisiebeamptes. Net toe ons by die omheiningsdraad kom waar die vriend van my besig was om deur te klim, die polisieman wat van vooraf gekom het, dit wil sê die teenoorgestelde rigting van ons het toe geskiet.

Laat ek net duidelikheid kry. Was julle van plan om deur die draad te klim? -- Ja, om by die huis langsaan te kom.

En die man, die oorledene, was hy gebukkend soos hy deur die draad wou klim toe kom die polisieman van voor af? -- Nee, hy sou nie deur in die middel geklim het nie maar hy sou oorgespring het.

En wat maak die polisieman wat van vooraf kom? -- Dié het geskiet na die vriend van my wat voor my was en die ander twee wat agter my was, hulle het my gewaarsku om stil te staan. As ek net beweeg om oor te klim gaan hulle my ook skiet.

Toe / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Toe het ek gestaan.

Waarmee het die polisieman geskiet wat van voor af gekom het? -- Met 'n vuurwapen.

Maar watse ding, 'n rewolwer? -- Dit is die lang soort.

HOF: 'n Lange? -- Omtrent dié lengte, ek weet nie wat noem hulle dit nie.

Ja, ek kon nie die onderste hand sien nie. Seker amper 'n meter.

MNR FICK: Nou die polisieman wat van voor af kom en toe hy nou skiet hoe ver was hy van julle af? -- Dit is omtrent vanwaar ek staan na die operatrise toe is die distansie toe hy geskiet het.

HOF: Ses meter.

MNR FICK: En die ander twee polisiemanne, hoe ver agter julle was hulle? -- Dit was net om die hoek van die huis was die distansie van hulle af om by die omheiningsdraad te kom. Ek skat dit ongeveer van die getuiebank waar ek staan na daardie muur toe. Die wydte van die hofsaal.

HOF: Dit is nege meter.

MNR FICK: Het hierdie polisieman wat geskiet het, het hy enigiets gesê voor hy skiet? -- Nee, die enigste mense wat gepraat het is dié wat van agter af gekom het, nie hy nie. Hy het net geskiet.

Nou sê vir die hof Matthewstraat, weet jy waar is Matthewstraat in Bophalong? -- Ja, ek weet.

Hoe ver is dit nou van Tsolostraat af? -- Dit is Matthews, Mohlahleli en dan Tsolo.

HOF: Loop hulle parallel? -- Ja, hulle is parallel.

Na watter kant toe lê Matthewsstraat? -- Dit is die eerste straat vanaf die biersaal wat afgaan.

Is / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Is dit die groot straat wat vanaf die biersaal suid.. -- Ja, dit is die groot straat.

Waarin die busroete ook loop? -- Ja.

Ja, dankie. Ek dui hom aan op die kaart as die straat wat noord-suid loop waarvan die eerste gedeelte in rooi aangedui is.

<u>MNR FICK</u>: Soos die hof behaag. Jy sien, ek wil aan jou stel dat hierdie stukkie getuienis van jou oor wat nou daar by die sjebeen sou gebeur het is net so vals soos die ander getuienis wat jy gegee het oor die polisie wat die kinders sou geslaan het en so vals soos jou getuienis oor wat by die vergadering sou gebeur het op 29 Augustus. -- Nee, daar is nie so-iets nie.

Sê vir my, dié Thwala, hy het die aand 'n rooi hemp aangehad is dit reg? -- Ja.

Hm. Nou ek wil dit aan jou stel dat hierdie aand, die nag van 2/3 September 1984 het hierdie Thwala-kêrel gaan moeilikheid maak in die strate. -- Ek weet nie daarvan nie, ek het hom by die dranksmokkelhuis gevind.

Ek wil aan jou stel dat Thwala was een van 'n groep wat besig was om padversperrings in die pad aan te bring toe die polisie op hulle afkom. -- Ek weet nie daarvan nie.

Hy het toe die polisie met klippe gegooi toe hulle op hom afkom. -- Ek het dit nie gesien dat hy hulle met klippe gegooi het nie.

En ek wil aan jou stel dit is hoekom hy geskiet is, toe hy met klippe gooi na die polisie, toe skiet hulle. -- Nee, die man was saam met my gewees, ek het hom nie gesien klippe gooi nie. As u miskien praat van vroeër voor ek by hom aangesluit het dan kan ek dit nie betwis nie, maar daardie

tyd / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

tyd wat hy saam met my was nie.

HOF: Wat was hy? Was hy 'n skoolseun of was hy 'n werkende man? -- Op hierdie stadium van hierdie voorval het hy gewerk.

Lankal? -- Hy was 'n skolier wat tydelike werk het. In hierdie tyd van die voorval was hy tydelik in diens gewees.

Ja, maar dit was tog nie vakansie nie? -- Ek is nie seker nie. Wat ek kan sê is gedurende skoolvakansies toe hy nog 'n skolier was het hy tydelike gewerk maar by die tyd van hierdie voorval het hy nog gewerk. Ek is nou nie seker of hy al die skool verlaat het en of hy nog op skool was nie, maar die dag van die voorval was hy vroeër by die werk gewees.

Dankie.

ASSESSOR: Maar u het gesê dié mnr Thwala was 'n bekende mens? -- Ja.

Welbekend? -- Ja.

Was dit in die hele Bophelong of wat bedoel u daarby? -- By die area waar ek woon was hy 'n welbekende persoon gewees. Ons het saam met hom sokker gespeel so by die sokker was hy goed bekend.

Enige ander redes waarom hy bekend was? -- Ja.

Watter? -- Hy was goed bekend as 'n persoon wat die span goed kon beplan het as ons gaan speel en as ons gewen het byvoorbeeld as ons 'n doel gekry het, hy was die man wat baie aksie gemaak het. So om daardie rede was hy goed bekend aan die ander mense daar in die omgewing.

HOF: Was hy die kaptein van die sokkerspan? -- Ja.

Wat is die naam van die sokkerspan? Die Bophelong sokkerspan? -- Southern Black Pirates.

Het jy ook gespeel? -- Ja, ek het ook saam met hulle gespeel.

Was / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Was julle goed? -- Ja.

Dankie.

MNR FICK: Ek wil dit aan u stel dat as dit so is dat u gearresteer is dieselfde tyd as wat Thwala sou geskiet gewees het dan was u deel van hierdie groep wat padversperrings opgesit het. -- Nee, niks nie.

Nou jy het seker vir die oorlede Thwala se ouers gaan sê jy het alles gesien wat gebeur het met sy dood? -- Ja, onmiddellik na die week wat ek in aanhouding was toe ek daar vrygelaat was het ek sy ouers gaan sê. Ek het aanvaar dat die ander mense wat ook in die omgewing was sou die mense, die ouers gaan sê het.

En het jy aangebied om 'n verklaring te gaan maak by prokureurs of by die polisie in verband met die dood van Thwala? -- Ja, sy pa het my kom vra om 'n verklaring te gaan maak.

Het jy dit toe gaan maak by prokureurs? -- Ja, sy pa het my kom haal om daardie verklaring te gaan maak.

En is jou verklaring aangebied by die geregtelike ondersoek na die dood van Thwala? -- Dit is wat ek nie van weet nie. Sy pa het gesê dat hy my sal laat weet. Ek wag nou nog vir die saak om voor die hof te kom.

Jy het nooit gehoor dat daar 'n geregtelike doodsondersoek gehou word op 'n sekere dag na die dood van hierdie welbekende man van Bophelong nie? -- Nee, ek het nie gehoor nie.

Nou jy sê vir die hof dat terwyl jy nou saam met die polisie ry toe hoor jy nou daar sê mense by padblokkades: "We are going to get them" - ons sal hulle kry? -- Ja, dit was gesê deur jongetjies wat daar in die strate was dat hulle vir Thwala doodgemaak het, ons gaan hulle kry.

Maar elke keer wat die polisie kom dan hardloop hulle

weg / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

weg, hulle gooi nie klippe nie? -- Ek was in die Jeep gewees waar hy gery het. Hulle het klippe na die Jeep toe gegooi en toe weggehardloop.

'n Klomp kere? -- Ja.

En dit was nie elke keer.. -- Verskoning, nee, nie klomp kere nie.

'n Hele paar keer gedurende die nag? -- Ek het gesien dat dit gedoen is net een keer op die stadium wat ek in die Jeep was. Ek weet nie van ander plekke of ander kere nie.

Ek wil aan jou stel daar was baie padversperrings aangebring daardie nag in Bophelong, is dit reg? -- Ja, ek het dit gesien toe hulle met my rondgery het met die Jeep in die lokasie.

Ek wil aan jou stel dat voor Thwala nog geskiet is daardie nag van 2 September 1984 was daar al aanvalle in Bophelong, was daar al padversperrings in Bophelong. -- By die plek waar ons was net voor die skiet op Thwala het ons nie daarvan bewus geword nie, ons weet nie van so-iets nie.

Ek dank u, ek het geen verdere vrae nie.

<u>RE-EXAMINATION</u> / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

RE-EXAMINATION BY MR BIZOS: Now the night you were coming back, or the evening that you were coming back from work and you saw the people outside the hall you said that they were waiting for the meeting, that there were no lights in the hall, you did not see any vehicles there? -- Yes.

How many people did you see outside the hall at this stage when you saw them? -- There were not too many. I did not know whether the meeting had started or not but at the time when I saw them there were not many at all.

Now you were asked whether the people, when you first saw them, were looking towards the hall. -- Yes.

And you also said that it was before the meeting? -- Yes.

Now other than the fact that they were looking towards the hall for what other reason do you say it was after the meeting?

COURT: Before the meeting I would say.

MR BIZOS: Before the meeting. I beg your pardon. For what reason do you say it was before the meeting?

MNR FICK: Edele mag ek net op die stadium beswaar maak. Die getuienis was gelei in hoofgetuienis, dat hy gesê het dit was voor die vergadering. Hulle het gewag vir die vergadering. Toe het my geleerde vriend dit daar gelaat. Hy het dit nie opgeklaar nie. Op watter basis kan hy nou na kruisondervraging dit kom uitbrei?

MR BIZOS: Because other facts came out in cross-examination, such as the absence of motor cars and that the lights were off and though I think that it may not have been proper for me at that stage to try and bring out other evidence once the other facts came out in cross-examination I submit I am entitled to ask him.

COURT: But are you now going against what you led in-chief?

MR BIZOS:/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

MR BIZOS: No my lord, it is explaining. Could the witness be excluded because I do not want to be ...

COURT: No you can ask the question, it does not matter to me.

MR BIZOS: The reason that he gave was that they were outside the hall. If in cross-examination other facts come out I am entitled to, with the greatest respect to ask him whether his conclusion that, and he has also said in cross-examination that he was not at the hall or at the meeting. So once those facts come out I am entitled, with respect, to ask him for what reason he says it was before the meeting.

COURT: Yes. Go ahead.

MR BIZOS: Other than that the people were looking towards the hall have you any other reason why you say it was before the meeting? -- All I saw was that the people were standing outside facing in that direction. I did not know whether the meeting had started or not.

Thank you my lord, I have no further questions.

COURT: The doors were closed you said? -- The doors were not closed altogether, they were half open. So one could see inside.

Could you see people inside? -- No I could not see people inside. In fact I accepted that there were no people inside, for the fact that I saw these standing outside.

Any questions flowing from those put by the court?

MR FICK: No thank you my lord.

MR BIZOS: Nothing, thank you.

NO FURTHER QUESTIONS.

TEBOGO ISAAC POONYANG: d.s.s. (Through Interpreter)

EXAMINATION BY MR BIZOS: Do you live at 19811 Zone 14, Sebokeng? -- Yes.

And/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

And are you 26 years of age? -- Yes.

Now did, during 1984 did you know Mamsi, M-a-m-s-i? -- Yes I knew Mamsi.

Lesito, L-e-s-i-t-o? -- Yes.

How did you come to know her? -- Because of my girlfriend who stayed in the immediate vicinity with her. They stayed in the same vicinity.

Yes. Now did Mamsi Lesito speak to you about any youth group in Zone 14? -- Yes.

What did she ask you? Or tell you? -- She asked me to assist in uplifting or in the formation of the organisation of the youth of Zone 14.

When did she ask you that, more or less? -- It was in 1984.

We know that there was big trouble there on 3 September. Was it before or after 3 September 1984 that she told you about this youth group? -- It was before that.

COURT: Before the winter or in the winter? -- It was during wintertime.

MR BIZOS: Yes. Well did you attend any meetings with Mamsi Lesito? -- What meetings?

No before the trouble did you attend any meetings of any youth group? -- No we did not.

Right. Now after the troubles did you hear about the death of the late Joseph Sithole? -- Yes.

Did you know when his funeral was going to be? -- Yes from what I heard from Mamsi that it was going to be on the 23rd.

COURT: Of what? -- 23 September.

MR BIZOS: And what did Masi say to you about this?

MNR JACOBS: Edele ek wil nie graag in die rede val nie

maar/.....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

maar ek dink my geleerde vriend is nou besig om net direk heeltemal hoorsê getuienis te lei wat as dit so belangrik is dan kan Mamsi seker geroep gewees het as 'n getuie. Wat sy geweet het van die dinge. Maar alles wat hierdie getuie kom getuig nou sover is nog wat Mamsi gesê het. Ek maak beswaar.

MR BIZOS: I submit that it is not hearsay. It is tendered in order to explain. Your lordship will recall that there was, at this funeral there was a Mamsi of the Zone 14 Youth Congress.

COURT: Yes I remember that.

MR BIZOS: And the reason why the witness has been called in order to prove the origin and how it came about to be made. That is realy, and I submit that conversations leading up to it are admissible for that purpose.

COURT: Yes, go ahead.

MR BIZOS: Thank you my lord. Yes what did Mamsi say about that? -- What he said to me is that the deceased in this case, Joseph Sithole, was responsible for the formation of the organisation in Zone 13 and therefore asked me to accompany her to Johannesburg where we are going to have a banner made.

What was the banner to be used for? -- She said she was going to use this banner at the funeral of the late Joseph.

Did you do anything together with her to that end? -- I accompanied Mamsi to Johannesburg where the banner was made. On our return Mamsi kept the banner with her.

Yes. Did she discuss with you why she wanted a banner at the funeral of Joseph Sithole? -- Yes she did.

What did she say? -- Yes what she said was that she attended a funeral on the 15th at which funeral banners of AZAPO and AZASM were held and there was no local banner. Therefore that is why she wanted this banner for this funeral.

Did/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Did you accompany Mamsi Lesito to Johannesburg?

COURT: Well we have already got him back from Johannesburg by this time.

MR BIZOS: As your lordship pleases.

COURT: Did they go twice?

MR BIZOS: No, no, only once, I am sorry my lord, I did not realise that. At Johannesburg where was this banner made? -- Somewhere in the vicinity of Market and Nugget Streets. The place I think is STP.

ASSESSOR (MR KRUGEL): Nugget and what? -- Corner Nugget and Market.

Market? -- It is in the vicinity of Market, Mooi and Nugget. I do not quite remember exactly which one. Which of the streets is....

I do not think the twain of Nugget and Market ever meet do they?

MR BIZOS: No Nugget, they do, Nugget goes north-south and Market goes east-west.

COURT: And this STP, is that the name of the place? -- If I remember well yes that is the name of the place where the banner was made.

MR BIZOS: And what did the banner say? --"Vaal Youth Congress" was the writing on top, then below that "Zone 14 Branch". And then on the left of the banner it was written "One Man" and then on the right-hand corner "One Vote".

And was that banner paid for? -- Yes it was paid for.

By whom? -- By Mamsi.

Did you help her at all? -- No I did not.

Do you recall what the cost was? -- If I remember well it was R20 and some couple of cents.

Did/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Did you go to the late Joseph Sithole's funeral? -- No I did not.

COURT: Did you not know him? -- I knew him.

Did you know him as a friend? -- I just knew him as a person.

Not as a friend? -- No.

Now why did you not go? -- In short I intended attending the service but not to the graveyard.

Yes, but you did not go? -- No I did go. As I say what my aim was. But when I came there I noticed that there were police present and people were being hit so I felt no it was not safe for me to go there and decided to go back home. So that is how I failed to attend.

Is that now at the church? -- Yes at the church.

MR BIZOS: Now this Vaal Youth Congress, Zone 14 branch, other than making this banner do you know whether it came into existence in your zone? -- No it was not.

Did it do anything else in your zone other than this or did you hear of any meetings or anything like that? -- No I do not know of meetings.

Thank you my lord.

KRUISONDERVRAGING DEUR MNR JACOBS: Dankie, edele. Uit jou eie persoonlike kennis uit het jy absoluut niks geweet van enige jeugorganisasie bekend as die Vaal Youth Congress nie? -- Nee, ek weet niks nie.

En alles wat jy vandag hier vir die hof kom vertel het wat jy weet omtrent hierdie organisasie behalwe vir die deel wat jy by was wat die banier gemaak is, is alles stories wat jy gehoor het? -- Soos wat nou?

Dat daar so 'n organisasie sou gewees het of nie, is

alles / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

alles wat jy sou gehoor of nie geweet het nie. -- Ja, al wat ek geweet het is dat daar stigting moes gewees het van hierdie organisasie.

HOF: Sou moes gekom het, nie waarskynlik was nie? Sou moes kom? -- Ja, wat sou moes kom.

MNR JACOBS: Dit is wat jy in die winter gehoor het, dat daar so 'n organisasie - die winter van 1984? -- Ja, dit was in die winter.

En hoekom het jy nie gegaan na die mense toe wat nou werk en hierdie organisasie wil stig nie - is daar enige rede hoekom jy nie met hulle saamgewerk het nie? -- Wat ek gehoor het is dat daar word gesoek nog na mense met die oog op stigting van hierdie organisasie.

My vraag is nou aan jou hoekom het jy toe nie gaan deelneem nie? Hulle soek nou mense, hulle nader jou. Is daar enige rede hoekom jy nie gaan deelneem het nie? -- Nee, op dit sal ek sê ek moes eers gewag het vir Mamsi om vir my te sê wat gedoen moet word.

Het jy nie probeer uitvind wat gaan hulle doen en waar gaan hulle vergader nie? -- Nee. Nee, die rede daarvoor was dat omdat ek gesê was dat hulle my sal laat weet indien daar enige vergadering gehou moet word waar en wanneer dit gedoen sal word. Ek het dus gewag.

Het jy in 1984, het jy nog skoolgegaan of het jy al gewerk? -- Ek was nog 'n skolier gewees.

Het jy daar aan COSAS behoort? -- Nee.

COSAS het mos daar bestaan in die Vaal? -- Waar, in die Vaal?

Ja, in die skole in die Vaal. -- Nee, dit is wat ek nie sal weet nie want ek het my skool in Johannesburg geloop.

Het / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Het jy nie in die Vaal gebly daardie tyd nie? -- Ek het daar gebly, ja.

Nou hoe het jy dan skoolgegaan in Johannesburg? -- Nee, maar ek het my st.10 klaargemaak by die skool daar by ons in die Vaal. Ek het toe 'n kursus begin hier in Johannesburg.

Wanneer.. -- Ek was besig met 'n kursus.

Wanneer het jy matriek gemaak in die Vaal? -- In 1983.

Het daar toe 'n COSAS-tak bestaan in die Vaal? -- Hoe sal jy nie weet nie, jy was dan in die skole gewees? -- Nee, daardie tipe goed het ek nie veel ag op geslaan nie.

HOF: In watter skool was u gewees? -- Tokelo High.

Waar is hy? -- In Evaton.

Het jy enige van die Malindi's geken daar in die Vaal? -- Malindi?

Wel, is die antwoord nou u ken geen Malindi nie? -- Wat saam met my miskien op skool was?

Ken u enige Malindi's, dit is die vraag. -- Nee, hierdie van vir my klink baie onbekend, edele.

MNR JACOBS: Het jy in 1983 enige herdenkingsdae bygewoon? -- Nee.

Wie het jou reiskoste Johannesburg toe betaal saam met Mamsi? -- Ons het mekaar gehelp met die vervoergeld.

HOF: Beteken dit elk het sy eie gedra? -- Ons het die geld wat ons gehad het bymekaar gemaak en getel of dit retoer sal kan maak of betaal vir die twee van ons. Toe ons vind dat dit wel genoeg was toe het ons gery.

MNR JACOBS: Het julle dan voor die tyd geweet hoeveel gaan die banier kos? -- Nee, ons het nie geweet nie, maar Mamsi het 'n skatting gehad van 20 of bietjie minder as 20.

Wie het die begrafnis van Sithole gereël? Watter

organisasie/..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

organisasie? -- Nee, ek weet nie want ek het nie die begrafnis bygewoon nie.

Maar jy het cog seker voor die tyd gehoor en kennis gedra wie reël nou die begrafnis, waar dit gehou sou word, wanneer dit gehou sou word? -- Nee, ek het gehoor dat daar 'n begrafnis gehou gaan word maar wie die mense was wat in beheer is dit weet ek nie.

U kan nie betwis dat dit die Vaal Youth Organisation of Vaal Youth Congress was nie? -- Ek glo dat dit nie kon gewees het nie want dit is voor dit gestig was.

Want ek wil dit aan jou stel hy was alreeds gestig? -- Nee, my herinnering is dat dit nog nie gestig was nie want indien dit gestig was ek moes een van die mense gewees het wat daar was.

Ja, want ek wil dit aan jou stel jy weet so min van daardie organisasie, jy weet nie eers of hy gestig is of nie. -- Wat ek weet is dat dit nie gestig was nie.

En wat meer is, is dat hierdie banier was gaan koop omdat daardie organisasie bestaan het en hierdie Mamsi het ook op daardie bestuur gedien. -- Nee, dit weet ek nie.

Ja, want dit is baie eienaardig. Hoekom sal Mamsi nou 'n organisasie as Vaal Youth Congress, gaan en 'n banier vir so 'n organisasie bestel. Wat ek van weet, wat Mamsi vir my gesê het is dat sy die banier laat maak het omdat die oorledene 'n lid sou gewees het van hierdie organisasie wat moes gestig gewees het.

Nee, ek wil net vir jou reghelp daarso. Ek sê hy was 'n lid, nie van een wat gestig moes gewees het nie maar wat reeds gestig was. -- Nee, sy moes my daarvan gesê het en ek het haar af en toe teëgekom. Sy het my nie gesê dat dit

gestig / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

gestig was nie, sy was altyd net besig om reëlings te tref.

Het jy kennis gedra dat daar ander jeugorganisasies gestig is in die ander woongebiede, Bophelong, Boipatong? Boipatong Youth Congress of Youth Organisation, Bophelong s'n? -- Nee, wat ek van geweet het is dat hierdie soort organisasie net in Sebokeng gestig sal word.

Het jy geweet dat daar vroeër georganiseer was vir so 'n stigting van so 'n jeugorganisasie in die hele Vaal? -- Nee, dit het ek nie geweet dat dit in die hele Vaal sou gewees het nie.

Is ek dan reg dat jy het eintlik nie geweet wat gaan aan daar met die jeugorganisasies en die jeugorganisering in die Vaal nie? -- Ek sal sê dat ek daarvan sou geweet het as ons nou almal bymekaar gekom het en vergader het met die oog op stigting van hierdie organisasie.

Maar jy het blykbaar nie enige vergaderings bygewoon, enige kennis gedra van enige organisasie wat daar georganiseer word vir die stigting van 'n jeugorganisasie nie? So u het eintlik nie geweet wat gebeur daar met die organisasie van die jeug nie? -- Wat ek kan sê is ek het daarvan geweet dat daar 'n organisasie gestig gaan word maar voor die stigting daarvan sal ek in kennis gestel word.

Jy het ook nie eens geweet van COSAS wat bestaan het in die Vaal nie? Jy het ook nie eens dit geweet nie? -- Nee, ek weet nie van COSAS nie.

Het jy geweet van ander organisasies soos die Vaal Civic Association? -- Was dit ook in die Vaal gewees?

Ek vra vir jou, meneer. Kan jy my net antwoord, asseblief? -- Nee, ek weet nie daarvan nie.

So jy het nooit gehoor van so 'n organisasie soos die

Vaal / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Vaal Civic Association nie? -- Nee, ek het nie gehoor nie.

Het jy gehoor van 'n organisasie soos Vaal Organisation of Women? Het jy van so 'n organisasie gehoor? -- Nee, ek weet ook nie daarvan nie.

So jy weet van geen organisasie wat daar bestaan het binne in die Vaaldriehoek nie? -- Ek het net gewedt van 'n organisasie wat gestig sal word met die naam Vaal Youth Organisation.

HOF: Vaal Youth Organisation? -- Een van die twee, Vaal Youth Organisation of Vaal Youth Congress.

MNR JACOBS: In die tyd Augustus en tot die begin van September, 3 September, weet jy dat daar politieke massavergaderings gehou is in die Vaal? -- Nee, ek weet nie.

Weet jy nie van vergaderings wat gehou was in die Roomse kerk in Small Farms nie? -- Nee, ek weet nie.

Nooit iets daarvan gehoor nie? -- Nee.

Het jy nooit kennis gedra dat daar op 3 September 'n "stay away" gaan wees nie? -- Ek het gehoor dat daarvan gepraat word in huurmotors en die plekke waar ek beweeg het, ja.

Nou wat was die doel gewees dan van die "stay away"? -- As ek reg is dit was met die oog om te presteer teen die R5,90 wat bygetel gaan word.

Ja, en wie het die "stay away" georganiseer daar? -- Ek weet nie wie het die organisasie daarvoor gedoen nie.

Jy het nooit belang gestel om uit te vind wie organiseer nou hierdie "stay away" nie? -- Nee.

Het jy nooit vir Mamsi gevra nie? -- Nee, wat die "stay away" betref het ons nie daarvan veel gepraat nie.

HOF: Was jy in die optog? -- Nee, ek was nie.

Waar / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

Waar was u? -- Ek was by die huis.

MNR JACOBS: Hoekom het jy nie skool toe gegaan nie? -- Die rede hoekom ek nie skool toe gegaan het nie, dit was met die oog om die mense te ondersteun dat hulle dit kan regkry dat die R5,90 nie bygetel moet word nie.

Goed, jy het nou gehoor daar is 'n wegbly-aksie. Het jy geweet daar gaan 'n optog wees? -- Ja, ek het geweet van die optog.

Hoekom het jy dan nie gegaan soontoe nie? Jy wil dan die mense ondersteun dat hulle suksesvol is? -- Kyk, al manier wat ek hulle ondersteun het was dié van wegbly van die skool af. Dié van die R5,90 het my nie geraak nie. Ek bly in gebied 14, daardie plek is gekoop so die R5,90 is nie daar by ons van toepassing nie, so dit het niks met my te doene gehad nie.

Maar jy het nou-nou vir die hof gesê jy wou die mense ondersteun dat daardie R5,90 afkom, so dit was dan nie reg nie? -- Ja.

Goed. So vir watter rede het jy dan anderste weggebly van die skool af? -- Ek het gehoor dat daar nie onderwysers gaan wees by die skole daar plaaslik, van my vriende sou nie skool toe gaan nie. Ek het net nie geweet wat die posisie sou gewees het van my skool waar ek nou 'n kursus geloop het nie. Dit is nou ander redes wat gemaak het dat ek nie skool toe is nie.

En is die ander rede nie ook dat jy kon nie 'n bus haal nie omdat jy gekeer was nie? -- Nee, die busse was daar gewees en daar was niemand, nie mense wat ons voorgekeer het nie.

Nou die dag van die begrafnis het jy gegaan tot by die kerk? Dit is die begrafnis van Joseph Sithole, ek dink dit

was / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

was 23 September gewees? -- Ek het nie tot by die kerk gekom nie. Ek het net tot by die hoek gekom toe sien ek daar is 'n deurmekaarspul daar by die kerk toe besluit ek om terug te gaan huis toe.

So jy het net 'n deurmekaarspul gesien? -- Ja, dié wat ek van praat is die deurmekaarspul omdat mense geslaan was deur die polisie.

Weet jy hoekom? -- Ek weet nie hoekom nie want ek het nie tot by die mense gekom om te vra wat die rede was nie.

HOF: Was dit nou - hoe laat gewees? -- Om en by voor 12h00. Ek is nie seker van die tyd nie maar ek skat net.

Wat was die tyd wat die begrafnisdiens sou begin in die kerk? -- Nee, ek weet nie wat die tyd was wat hulle moes begin het nie.

Wel, het u gegaan om betyds te kom vir die diens of om laat te kom vir die diens? -- Al wat ek in gedagte gehad het was om betyds daar te kom in die sin dat ek mense daar moes vind, dat ek kan hoor, laat ek nou eers kan sien of die polisie nie die mense slaan daar nie. Dit is die rede hoekom ek daardie tyd daar gekom het.

Ja, maar wou u nie die diens gaan bywoon nie? -- Het ek nie gesien dat mense geslaan word daar sou ek tot daar gekom het en ingaan.

Ja, maar toe jy by die huis weg is man, moet nou nie so sukkel nie. -- Dit was my doel gewees om in die diens te wees.

Het u toe gedink u is betyds of het u gedink u is laat vir die diens? -- Ek het nie geweet nie, maar wat ek in gedagte gehad het is ek sal vind terwyl die diens nog aan die gang is.

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

MNR JACOBS: En as die diens nou verby is? Ek kan dit nie verstaan dat 'n man gaan en jy weet nie watter tyd die diens is en jy gaan na 'n kerk toe nie. Ek kan dit nie verstaan nie, verduidelik dit vir die hof. -- Kyk, die gewoonte daar as daar kerkdiens gehou word vir 'n begrafnis, dié sal gehou word tot om en 14h00. So dit is om daardie rede dat ek eintlik daaraan gedink het dat ek by daardie tyd daar gekom het.

Toe jy daar gekom het was die mense alreeds in die stoet toe die deurmekaarspul daar plaasgevind het, toe hulle die kerk verlaat het? -- Nee, dit sal ek nie weet nie, want ek het teruggedraai huis toe.

Nou die mense wat hulle geslaan het was dit nou in die kerk wat hulle hulle uit die kerk uitgeslaan het of wat nou? Watse mense slaan hulle? -- Nee, maar ek het onmiddellik daar teruggedraai toe ek sien dat mense geslaan word. Ek weet nou nie waaruit die mense gekom het nie.

Nou beteken dit dat die polisie het die mense daar weggejaag en weggeslaan en dan was daar nie 'n begrafnis nie? -- Nee, ek het nie geweet hoekom die mense geslaan word nie

Waar was die mense geslaan, was dit in die straat of waar? -- Op die perseel van die kerk.

Was daar baie mense op die perseel van die kerk toe die polisie hulle geslaan het? -- Ja, hulle was baie.

HOF: Watter kerk was dit nou? -- Baptiste, zone 13.

MNR JACOBS: Die mense wat daarso was, die baie mense, het hulle baniere daar gehad? -- Ek weet nie want ek het nie tot by hulle gekom nie.

Maar jy kan mos sien vanwaar jy was of daar baniere was? Vasgehou was? -- Vanwaar ek was het ek geen banier gesien

nie / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

nie.

En die mense wat nou daar so baie was en wat die polisie aanval en slaan soos jy sê, wat het hulle gedoen? Het hulle weggehardloop van die kerk af, gee pad van die kerk af? -- Van die mense het weggehardloop, van hulle het nog daar op die kerkperseel agtergebly. Ek weet eintlik nie wat op die ou einde daar gebeur het nie.

Sien jy vertel 'n onwaarheid. As die polisie die mense so daar weggejaag het en uitmekaar uit geslaan het soos jy nou vertel sou dit mos nou gewees het daardie begrafnis nie kon plaasgevind het nie? -- Nee, ek weet nie daarvan nie.

Ek wil dit aan jou stel hy het plaasgevind want die mense het met die baniere geloop, 'n stoet gevorm en afgeloop na die begraafplaas toe. -- Nee, dit sal ek nie weet nie want ek het teruggegaan huis toe.

Net een aspek nog. Hoekom wou jy net die kerkdiens bywoon en nie die diens by die begraafplaas nie? -- Dit was as gevolg van my vorige ondervinding in 1978 toe Matsobane begrawe was, mense was geslaan gewees na die diens by die begraafplaas. Dit is om daardie rede dat ek besluit het dat ek nie hierdie keer by die begraafplaas gaan kom nie.

So sedert 1978 was dit die eerste begrafnis wat jy weer wou gaan bywoon? -- Dit is reg. Die laaste begrafnis wat ek bygewoon het was Matsobane s'n. Die res van die tyd het ek geen begrafnisse bygewoon nie.

HOF: Wie was Matsobane? -- Ek weet nie wie hy was nie. Ek was by die begrafnis gewees en ek sien toe die polisie is ook daar. Ek was self verbaas wat die polisie daar kom soek het.

Ja, maar weet jy glad nie wie Matsobane was nie? -- Nee, ek wil nie leuens vertel nie.

MNR JACOBS / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

<u>MNR JACOBS</u>: Nou hoe is dit dan dat jy 'n wildvreemde man wat jy nie eers weet wie hy is, se begrafnis gaan bywoon? -- Voor ons getrek het in sone 14, het ons in gebied 11 gebly in die onmiddellike omgewing van Matsobane se woning. So hulle was naby ons gewees daar.

So jy het hom geken? -- Ek het hom geken ja. Wat ek nie geweet het is omdat ek verbaas was oor die polisie se teenwoordigheid, wat hy was nie.

Ja, dankie.

<u>HOF</u>: Hoe bedoel u wat hy was? -- Wat my verbaas het is die teenwoordigheid van die polisie by die begrafnis, dat ek nou myself begin vrae te vra wat was die man se doen en late, hoekom is die polisie daar.

<u>RE-EXAMINATION BY MR BIZOS</u>: No further questions.

<u>HOF</u>: Kan u net 'n bietjie kyk na hierdie foto, BEWYSSTUK AAU.3, die heelboonste gekleurde een. -- Ja, ek sien die foto.

Is dit die banier? -- Ja, edele, dit is.

Het hy so gelyk? -- Ja, hy het so gelyk.

Hoekom is daar in die middel van hom 'n vuis met 'n duim wat uitstaan? -- Op die huidige oomblik kan ek nie sê hoekom dit daar was nie, maar ek sou seker 'n verduideliking gekry het by die vergadering waar ons sou vergader het met die stigting van hierdie organisasie, wat dit beteken; hoekom dit daar staan.

Maar het u nie gevra nie? -- Ek het vir Mamsi gevra waarop sy vir my gesê het dat sy dit gaan verduidelik waar ons almal bymekaar is, wat dit beteken.

Wanneer sou dit wees? -- Sy het gesê dit is nie lank van vandag af nie dat dit sal gebeur.

En / ..

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

En aan die man wat die ding maak is daar aan hom verduidelik waarom dit daarop moet kom? -- Nee, wat gebeur het is 'n rowwe skets van die ding is daar gelaat. Ons is toe weg sonder dat daardie persoon, die maker hiervan ook iets gevra het.

Is julle toe in die dorp in en kom julle toe weer terug? -- Ja, ons het daardie rowwe skets daar gelaat. Ons is eers na die bioskoop toe. Na die bioskoop het ons rondgeloop in die dorp en laat in die dag het ons teruggekeer om die ding te gaan haal.

Nou sê sy sy sal dit verduidelik by die stigtingsvergadering? -- Ja.

Waar sou dit plaasvind? -- Sy het my nie gesê waar hierdie vergadering gehou gaan word nie.

Ook nie gesê wanneer nie? -- Nee.

Maar binnekort? -- Ja.

Maar was u nie bang u gaan dit misloop nie, want u is nou 'n Johannesburger? -- Nee, want sy het vir my gesê hierdie vergadering sal moontlik op 'n Saterdag gehou word.

Het u daar gewoon of het u net oor naweke in Sebokeng gekom? -- Ek het gereis daaglik heen en weer na Sebokeng.

Nou kyk 'n bietjie na die foto. Watter van u vriende hou die banier vas? -- Nee, die mense wat die banier hou is nie aan my bekend nie.

Is daar enige iemand op daardie foto wat u ken? -- Nee, hier lyk nie vir my dat daar 'n bekende gesig is vir my nie.

Hoe goed het u hierdie Mamsi geken? -- Ek het haar leer ken na ek 'n vrymeisie gehad het naby hulle daar.

Ja, maar was sy net iemand wat u gegroet het in die straat of het julle by mekaar gekuier of wat was die situasie?

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

-- Ek het haar goed leer ken nadat ek met hierdie meisiekind gevry het want ek was altyd by Mamsi meeste van die tyd dat sy die meisie vir my gaan roep het of laat kom het na haar huis toe.

So hoe oud was Mamsi? -- Ek sê dit sonder om dit te sê dat dit die hele waarheid is maar ek skat omtrent 22, 23 was haar ouderdom gewees.

Daardie tyd? -- Ja, daardie tyd.

Waar is sy nou? -- Dit is nou lank wat ek haar nie meer sien nie.

Maar het sy nou vir u gesê wie is die ander mense wat die ding gaan stig? -- Sy het my nie gesê nie.

Enige vrae voortvloeiend uit dié van die Hof?

<u>GEEN VERDERE VRAE NIE</u>

<u>DIE HOF VERDAAG VIR MIDDAGETE</u>

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

COURT RESUMES AT 14h00.

SEUMAS RODERICK McDONALD MILLER: d.s.s.

EXAMINATION BY MR BIZOS: Do you have a doctorate in philosophy Dr Miller? -- Correct.

And are you a senior lecturer in the Department of Philosophy at the University of Rhodes? -- Yes.

During 1984 were you at Rhodes? -- Yes.

What were you doing there then? -- I was a lecturer in the philosophy department.

ASSESSOR (MR KRUGEL): Could the witness please face the other way, we cannot hear him.

MR BIZOS: Yes, would you face the other way please so that his lordship and the learned assessor can hear you and see you. Yes. And during 1984 was there any violence committed in the immediate vicinity of your university at Grahamstown? -- Yes there was the stoning of vehicles on Raglan Road, which is the major road, in fact the only road leading out to East London from Grahamstown.

Did that, did this stoning of vehicles create concern in the university and in the wider community in Grahamstown? -- Well obviously it did create concern and in particular an incident involving a student from Rhodes university who was injured created a degree of concern amongst the academic community in particular.

COURT: Were these people involved, the stone throwers were they students of your university? -- I do not know who they were.

Oh it is not from university premises that this thing emanated? -- Oh I am worry, the stone throwing did not take place on university grounds. It is in a road some distance

from/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

from the university.

Yes, thank you.

MR BIZOS: And was there a meeting called at the University of Rhodes shortly after this violence had taken place? -- Yes.

COURT: When was this? -- It would have been say the first week of October 1984.

MR BIZOS: Who called this meeting? -- The Rhodes University SRC.

Did you go to this meeting? -- Yes.

Who was it presided over? -- By the SRC president.

Do you remember the name? -- I am sorry I do not remember who the woman president was.

Were there any speakers at this meeting? -- Yes.

From any particular organisations? -- There was a speaker from NUSAS, a speker from COSAS and a speaker from BSM, the Black Students Movement.

The Black Students Movement is that an organisation that had a presence on your university campus? -- Yes the Black Students Movement is an association of black Rhodes University students.

Now do you recall whether any person from COSAS spoke? -- Yes there was a person who was introduced as the, as a member of the executive of the Eastern Cape of COSAS who spoke.

Do you remember his or her name? -- I am sorry.

Was it a man or a woman? -- It was a man.

Do you recall what he said? -- Yes. He spoke, initially he spoke of what he described as educational difficulties and lack of educational opportunities amongst the black students and specifically school students. He made reference to such things as the lack of expenditure spent on black school

education,/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

education, reference to such things as size of classes. He then talked more specifically about SRC representative bodies which he was in favour of as vehicles for giving voice to these grievances that the black student group felt they had in the townships. He then moved to consider the question of violence and in particular the violence that had occurred in Grahamstown and on Raglan Road, the violence I have mentioned earlier, and ...

COURT: Is it Raglan Road? -- Raglan, R-a-g-l-a-n. He, on behalf of COSAS condemned that violence and did so quite strongly and unambiguously and disassociated his organisation from that violence or any like acts of violence and claimed that COSAS was in no way responsible for that violence.

MR BIZOS: Did any person from the Black Students Movement speak? -- Yes there was a BSM representative there. He again spoke in general terms about lack of opportunity for black people involved in black education and particularly the schools and the townships. He then spoke about the importance of making white students, particularly, and for that matter privileged black students in a university, in a priveleged university environment as he saw it, the importance of making them aware of the problems of black secondary school students, the lack of opportunities and so on. And finally again he turned to the question of the violence and condemned violent means, condemned the stonings in Raglan Road, if you like ratified what the COSAS speaker had said.

Did you hear any other speakers at this meeting? -- I believe the NUSAS speaker was going to say, make a speech. I moved out of the meeting at that time. You know I had, a full time lecturer, I also was involved in other, certain other

course/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

course work, I left the meeting.

Thank you my lord, I have no further questions.

CROSS-EXAMINATION BY MR FICK: Doctor at this meeting did you see any members of the press at this meeting? -- Well there were a lot of people at the meeting. I would not know whether some of those were members of the press.

Do you know whether the press was invited to this meeting? -- I had no part in organising the meeting. I have no idea who was invited and who was not invited.

Was it a public meeting? -- It was a public meeting in the sense that members of the public were welcome and it was well known on campus that this meeting was going to take place. And it was a public meeting in the sense that there were members of the public there as well as students and some academics.

Did you see any scholars, black scholars at this meeting? -- Black?

Scholars? -- Black students? Yes there were certainly black students.

COURT: No, no, scholars.

MR FICK: Scholars.

COURT: Pupils of schools? -- Pupils of secondary schools?

Yes. -- I do not remember seeing specifically, though it would be rather difficult for me to distinguish such people from ordinary students.

MR FICK: The name Themba and the surname M-a-n-g-q-a-s-e, Mangqase, Themba Mangqase, do you know such a person? -- No.

Can you not remember whether he was the speaker for COSAS? -- I have a very difficult time I am afraid from where I come from remembering african names.

COURT:/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

COURT: Where do you come from? -- Sydney.

Sydney? -- Australia.

Australia.

MR FICK: Doctor have you seen any publications issued by COSAS? -- No.

Did the speakers condemn only the violence that occurred in Raglan Road? -- They condemned that violence because in the first instance that was the issue of the day but they also condemned all other violence.

Now why did they condemn the violence in Raglan Road? Do you know? -- Why did they condemn the violence, I presume they are opposed to violence.

I have no further questions thank you my lord.

RE-EXAMINATION BY MR BIZOS: No questions.

COURT: Doctor this stoning or stone throwing in Raglan Road, had this caused a furore in Grahamstown? -- It, well I do not know if furore is, I think furore is a little strong. I think subsequently the concern was, at this point in time it was generating concern.

In the press or just at the varsity? -- It was being report in the press, from memory yes. Certainly varsity became very interested.

What sort of stoning was it? Was it after a meeting at the university or how did it arise? -- I have no idea.

Was it just stoning of passing motorists? -- There was reported in the press stoning of passing motorists. I have never heard anyone claim that the stoning took place shortly after any meeeting at the university.

But now why was it so important that the president of the SRC should convene a meeting about this stoning which was

not/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

not connected to the university? -- Because the person injured was a student.

I am sorry Mr Bizos I did not know this witness was coming. I would have liked to look at my notes to see whether there is anything before I excuse him.

MR BIZOS: Yes, I am as much at a disadvantage as your lordship because Grahamstown is not an area in which I was concerned in. I did make a telephone call during the lunch hour in order to determine whether any other evidence, any other defence evidence, was led in this regard and I was told that none had been but I have no recollection. I have a recollection that there was this violence in the state case but ...

COURT: The name rings a bell, Raglan Road, and ...

MR BIZOS: I remember that my lord.

COURT: But I cannot entirely put it into its correct place.

MR BIZOS: That is as much as my memory goes.

COURT: But I will take a short adjournment and have a quick look. It need not take more than fifteen minutes.

COURT ADJOURNS FOR FIFTEEN MINUTES. COURT RESUMES.

SEUMUS RODERICK McDONALD MILLER: d.s.s.

COURT: Thank you Doctor we have no questions. Any questions.

MR FICK: No questions.

MR BIZOS: No thank you my lord.

NO FURTHER QUESTIONS.

MR BIZOS: There is another witness in the immediate vicinity but as a result of a telephone call during the lunch hour my attention was drawn that the matter was not really put really put properly initially and I have decided not to call him. It would be surplusage in the circumstances. There is one

outstanding/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

outstanding witness in respect of whom there may or may not be an admission. He comes from Port Elizabeth. The issue is whether, your lordship might recall that I put that it will be shown that with the proposed increase of R5,90 in the Vaal it would be the highest rent for comparable houses in the country. I am instructed that that person can only come tomorrow morning and he is only coming tomorrow morning. In the meantime during the early morning sessions before the court starts, during the snippets of time that we have available to us during the adjournments Mr Jacobs and I have been trying to come to an agreement on a number of issues but we never seem to have time to debate what our differences really are in relation to detail.

COURT: Could we make a cell below available for you two and turn the key?

MR BIZOS: We are anxious to round it off. I would like an opportunity to, the figures were supposed to be facts, which is a new way of, they have not come and I understand the witness can only come tomorrow. We did have figures but somebody, we always had the figures but it needs somebody to rationalise them and not put a lot of information and it may be that we make him available. I think he is a Professor Retief if my memory serves me correctly, in charge of that unit, we may make him available to our learned friend tomorrow.

COURT: Have you got the figures to make them available in the meantime?

MR BIZOS: No they have not come unfortunately. This is the, so I would ask your lordshiop to adjourn the trial until tomorrow and what we will undertake is that we will not move away from here until at least during the, whilst the court

building/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

building is open to try and sort out some of these things and if we do sort everything out it looks as if tomorrow may well be the last day on which we will trouble your lordship on the question of evidence.

COURT: Very well Mr Bizos. We will then adjourn until tomorrow morning. What is your prognosis Mr Jacobs, how long will this case last?

MR JACOBS: Edele met respek ek weet nie. Ons gaan vir die hof 'n geleentheid vra dat ons kan ons argument voorberei. Ons is ongelukkig in 'n moeilike situasie dat net mnr Fick en ek kan die kruisondervraging doen. Ons kan nie in die tussentyd behoorlik werk aan enige betoog nie. Die verdediging het daardie voordeel, ek het ander dag al verstaan dat hulle baie lank al, werk vier advokate op die betoog. So ons gaan vir die hof verlof vra dat ons die resestyd daarvoor gaan gebruik en dan ook die eerste twee weke in Augustus ten minste.

HOF: Ek dink u gaan daar 'n probleem hê met my en die regter-president. Die regter-president het bepaal 1 Augustus en ek is baie bly daaroor.

MNR JACOBS: Wel edele dan gaan ons nie, ons kan vir die hof probeer so goed as ons kan doen maar ... (tussenbei)

HOF: Nee ek wil in elk geval vir u genoem het, en ook aan mnr Bizos hulle dat ek nie vereis dat u alles uitskryf wat gesê word nie. U kan die ding baie staccato maak en net die punte aanstip. U hoef dit ook nie te tik nie, u kan dit skryf en laat fotostateer. Betoogpunte wat ons alreeds het hoef nie herhaal te word nie. Ons kan net daarop skryf en byskryf in soverre daar by kan kom. Dus ek wil onder geen omstandighede hê dat enigiemand se tyd gemors moet word met probleme van tiksters and van formulering en daardie soort

ding/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

ding nie. Wat ons basies wil hê is net die punt wat gemaak word plus die bewysplek en hoe krom of skeef dit gemaak word maak aan ons nie saak nie en of dit getik is maak ook nie saak nie, as dit leesbaar is kan 'n eenvoudig u notas fotostateer. So lank ons net nie hier hoef te sit en skryf nie. Dus ek dink nie u moet oor tegniese probleme, 'n probleem sien nie.

<u>MNR JACOBS</u>: Ons sal dit doen sover ons kan en soos die hof, dit gaan ons baie help dat ons dit kan korter stel edele. Dan kan ek net sê edele dat die erkennings wat gemaak word, wat ons bereid is om te maak, daar is 'n probleem wat ontstaan wat eintlik ontstaan dat daar 'n erkenning gevra word wat ons moet maak, die een wat ons eintlik 'n probleem op het is gaan oor waar dit gaan kom oor 'n botsing van getuienis. Die sal ons met mnr Bizos moet uitstryk. Dit is een van ... (tussenbei)

<u>HOF</u>: Wel u moet mnr Bizos vroegtydig sê as daar nie 'n erkenning is nie dat die getuienis gelei kan word, dat ons die saak kan afhandel.

<u>MNR JACOBS</u>: Ek het vir hom gesê wat is die fout daar edele. Hy sê ons sal dit bespreek as ons nou 'n kans kry wanneer die hof nie in sitting is nie.

<u>HOF</u>: Wel vanmiddag is nou die geleentheid en ons kan altyd vir u 'n kantoor ook beskikbaar stel as u nie een het as die sel te hard is. Maar u moet regtig nie hier uitmekaar gaan sonder dat u of weet julle kan nie ooreenkom nie of weet dat julle klaar ooreengekom het. Maar mnr Bizos moet vandag weet of hy die getuie moet roep môre.

<u>MNR JACOBS</u>: Ek het dit reeds vir hom beskikbaar gestel wat is die punt wat daar is. Die ander erkennings is daar bereid om te maak behalwe die een wat nou gekom het wat

ek/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

ek ook weer vir die eerste keer hoor, en dit is omtrent die syfers van, dit is iets nuuts.

HOF: Wel, doen u beste en as u daarop nie ooreenkom nie dan luister ons na die getuienis môre-oggend. Dit is nie 'n groot krisis nie.

MNR JACOBS: En dan gaan daar nog,dr. Jansen gaan ek dan vra as die verdediging gesluit het dat sy getuienis in hierdie week gelei word.

HOF: Wel môremiddag. As ek dit toestaan môremiddag, dat ons aan die gang kom aan die ding.

MNR JACOBS: Dit is, ek het gereël dat hy môre hier sal moet wees edele.

MR BIZOS: Well this is the first I hear of it. I must now have somebody here. It seems to us that there is complete lack of communication. I thought that one of the reasons why these submissions were being discussed in order to avoid inter alia the recall. This is the first time that I now hear that the brigadier, that there is going to be an application to recall him. Now I must have the people concerned here.

COURT: Obviously.

MR BIZOS: I do not know whether I can master expert evidence on 24 hours notice, or expert advice, not expert evidence. I really, well anyway let us discuss it and see what ...

COURT: Well you can discuss that with Mr Jacobs and see whether you can get Mr Yacoob back because that is actually his field I understand.

MR BIZOS: Well I have a problem in relation to that as well because Mr Yacoob is not even in the Transvaal at the moment. So even that is, he had an arrangement over six months ago

for/....

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.

for which leave was given to him.

MNR JACOBS: Edele, mag ek net iets sê. Dit skep 'n verkeerde indruk dat ek nie my geleerde vriend geken het nie, ek het vir die hof kennis gegee die dag toe daardie getuienis gelei is ek gaan aan die einde van die saak vra, ek stel in geskil, die oorspronklikheid van daardie betrokke klankopname. Dit het ek baie duidelik daar gestel en ek het genoem ek gaan die hof vra vir 'n geleentheid om hom te herroep nadat die getuienis deur die verdediging aangebied is, wat hulle wil aanbied. Ek het vir mnr Bizos ook gesê toe ons met hierdie erkennings gepraat het, omtrent die erkennings gepraat het, dit het ek aan hom genoem, ek staan nog altyd by my standpunt en ek staan dat ons stel daardie in geskil. So, ek meen dan het mnr Bizos geweet aan die einde van die saak wanneer sy getuienis gesluit word dat gaan ek getuienis lei omtrent daardie aspek of daardie band, klankopname die oorspronklike is of nie en of daarmee gepeuter is. Die formele getuienis is ek bereid te erken wat ek vir hom gesê het ek sal dit doen, maar ek het ook nog nou die dag vir hom pertinent gesê ons bly staan by ons beswaar en ons aanval teenoor die egtheid van daardie band en dat dit nie mee gepeuter is nie.

COURT ADJOURNS UNTIL 22 JUNE 1988.

Digitised by the Open Scholarship Programme in support of public access to information, University of Pretoria, 2017.